

Näringslivets Osynliga Hand

Om ett fall av åsiktsförtryck och censur

Artikeln som börjar på nästa sida togs fram i en tid då den svenska alt. nordiska samhällsmodellen utsattes för en intensiv propagandakampanj såväl inom Sverige som internationellt. Sovjetunionen hade nyligen kollapsat, men den nordiska modellen förblev ett trovärdigt alternativ till den av USA dominerade marknadsliberala ordningen. Det tyckte bland annat Sovjetunionens sista president, Michail Gorbatjov som hänvisade särskilt till Sverige som en lämplig förebild för det nygamla Ryssland. Följaktligen kom det som ett brev på posten när Sverige fick ersätta den försvunna Sovjetunionen som ideologisk måltavla. En bidragande faktor var att Sverige, till skillnad från Danmark och Norge, ännu inte var med i Nato.

Nu drygt två decennier senare behöver Sverige inte längre tjäna som slagpåse. Dels har Kina blivit allt starkare, och Ryssland är på väg att återhämta sig med följd att det åter har tilldelats sin traditionella roll som huvudfiende. Och dels har Sverige i stor utsträckning fogat sig in i USA-systemet. Det har gått så långt att den svenska militären övar krig mot Ryssland i kamratskap med USA-trupper på svensk mark, vinstmotivet har med Sap-ledarskapets medverkan införts och breder ut sig i den svenska välfärden m.m.

Det verkar således som om kampanjen mot den nordiska modellen har varit framgångsrik.

"Man vågar inte reta SAF"

Om denna problematik fick jag ett par artiklar publicerade under 1990-talet. Särskilt uppmärksammas blev den i tidskriften Makt&Media med rubriken **"Borta bra men hemma värst"** som handlar om den symbios som uppstod mellan välfärdsstatens svenska motståndare och deras meningsfränder utomlands.

Sommar 1995 blev jag kontaktad av en redaktör på en svensk tidskrift med en upplaga på flera tiotusentals exemplar som ägnade sig åt nordiska frågor. Han föreslog att jag skulle skriva en provocerande debattartikel om näringslivets ansvar för den nordiska modellens utsatthet. Meningen var att det svenska näringslivet skulle "ställas mot väggen" och att några framstående företagsledare skulle uppmanas att svara på artikelns resonemang.

Jag var skeptisk till förslaget, och frågade om inte min skrivstil var lite för spetsig för denna tidskrift vars profil hittills hade varit tämligen harmlös. Men redaktören bedyrade att det var just det som han efterlyste — att han ville pigga upp tidskriften och göra den till ett häftigare debattforum. Under denna förutsättning antog jag uppdraget.

Under hösten diskuterade redaktören och jag artikelns uppläggning ett par gånger. Dessutom dryftade vi hur man bäst kunde utnyttja redaktionens kontakter inom affärsvärlden för att locka fram några intressanta genmälen.

För att försäkra att vi var överens om artikelns ton och inriktning skrev jag ett kort preliminärutkast. Redaktören svarade att han tyckte om utkastet och sade att det även hade godkänts av tidskriftens ansvarige utgivare.

Därefter lämnade jag in en mer fullbordad version som följde samma linje i samma tonfall som preliminärutkastet. Redaktören tyckte att det nog var lite *för* spetsigt, och jag var inte främmande för någon som helst ändring som inte skulle fördunkla resonemanget. Bortsett från denna stilfråga var redaktörens bedömning positiv: "Jag tycker att du har gjort ett storartat jobb.... Jag tror att vi kan gå vidare med våra ursprungliga idéer, kanske t.o.m. utveckla dem" skrev han i ett telefaxmeddelande.

Ett par dagar senare ringde redaktören och med uppenbar besvikelse i rösten meddelade att den ansvarige utgivaren hade beslutat att *inte* publicera artikeln därför att "han är rädd för att råka i dispyt med till exempel SAF [Svenska Arbetsgivareföreningen]. Man vågar inte reta dem."

Den farliga texten återges här nedan. Den blev aldrig publicerad, men hjälper nog att förklara den senare utvecklingen i Sverige. Dessutom och dessvärre tycks vissa delar vara relevanta ännu i dag.

Al Burke
Oktober 2017

* * * * *

Den Nordiska Modellens Återuppståndelse

*Det är dags för marknadens kluvna "socialister"
att förena sina handlingar med sina värderingar*

HÄRFÖRLEDEN förkunnade en av Nordens mäktigaste företagsledare att "Egentligen är vi alla socialister". Med detta ville han markera sitt samtycke till de värderingar som ligger till grund för det som kallas för den nordiska modellen alt. välfärdsstaten.

Och varför inte? Som den svenske säkerhetspolitiske experten Sune Persson har noterat: "De fem nordiska länderna har under detta århundrade lyckats bygga vad som kanske är världshistoriens bästa och mest lyckade samhällen. Från yttersta fattigdom har några av världens rikaste länder skapats. Välfärden har varit jämnare fördelad än kanske någon annanstans: jämlikhet mellan kvinnor och män, mellan olika samhällsklasser och mellan olika regioner i länderna."

Lovord över den nordiska modellen, med dess väsentliga inslag av socialism, är inte någonting som man har varit bortskämd med under den senaste tiden — i synnerhet när det gäller affärsvärlden. Tvärtom har näringslivet i decennier via sina olika propaganda- och politiska kanaler drivit en väldig kampanj mot den nordiska modellen och dess grundläggande premisser. Inte minst inter-

nationellt har det inneburit en ständig svartmålning som har spelat på allt för vanliga fördomar om "den kvävande välfärdsstaten".

Ibland kan det ta sig märkliga former — som till exempel i fallet med den svenska affärsdelegation som for till Washington och förbryllade sina amerikanska kolleger genom att ösa otidigheter över det egna landet. Efteråt blev en svensk diplomat som var med frågad av en häpen åhörare: "Vad håller de på med, egentligen? Jag förmodade att de reste hit för att väcka intresse för Sverige som affärsland. Men nu får vi höra att de jämt måste kämpa emot ett affärsfientligt, socialistiskt samhällssystem. Tror de verkligen att det går att främja handel på det viset?"

Positiva tecken

Trots denna tragikomiska episod, finns det flera tecken på att många, kanske t.o.m. de flesta svenska näringsidkare delar den nordiska modellens grundsyn och uppskattar dess landvinningar. En undersökning bland engelska och svenska chefer* fann till exempel att engelsmännen slogs av svenskarnas jämlikhetstänkande: "Det går inte av klädsel att avgöra vem som är fattig eller rik, chefer och medarbetare äter i samma matsal, och de tror att de kan bota varenda alkis och göra varenda fattiglapp förmögen."

I jämförelse med de flesta andra världsdelar genomsyras Nordens arbetsplatser av en påtagligt demokratisk anda som rent affärsmässigt har betydande fördelar. Den påkallar en platt struktur som är välanpassade till nutidens krav enligt en jämförande studie i sju länder om hur företagens attityder till de anställda påverkar resultat. ("Arbete 2000: En jämförelse mellan sju länder". SIFO, Stockholm, 1995)

"Den snabba förändringen i omvärlden kommer i framtiden att kräva av företagen att de blir mer flexibla och att beslutsvägarna blir ännu kortare än i dag," noterar projektledare Anders Leion vid SIFO Research. "För detta krävs platta organisationer med medarbetare som både törs ta egna beslut och har befogenheter att göra det."

Som Kent Angergård, svensk företagsledare och författare till *Det goda företaget*, har iakttagit: "Det tycks råda just nu en viss skadeglädje över den svenska modellens påstådda förfall. Men jag anser att det finns mycket som vi i Sverige fortfarande kan vara stolta över — vår demokratiska tradition, vår kultur, vårt sätt att samarbeta och umgås." Detsamma gäller som bekant även för det övriga Norden.

Trots sådana positiva tecken, återstår det faktum att näringslivet i allmänhet har varit pådrivande i den senaste tidens angrepp mot välfärdsstaten och allt som den innebär. Man kunde tänka sig att det handlar om något slags märkligt hyckleri där man pratar skit om den nordiska modellen i vissa sammanhang och sjunga dess lov i andra — fast det är svårt att föreställa sig vad detta skulle tjäna till. Förmodligen är det snarare så att svenska näringsidkare är genuint kluvna i sin inställning till dessa frågor.

I så fall bör det inte vara svårt att begripa. Vad man än tänker om välfärdsstaten, måste de flesta företagare konkurrera i en värld som ytterst sällan

*Undersökningen redovisas i boken, *A Different Tack*, av Chris Brewster, Annika Lundmark och Len Holden; Studentlitteratur, Lund, 1993

fungerar enligt nordiska traditioner av samförstånd och jämlikhetssträvande. Dessutom skapar såväl den tekniska utvecklingens allt snabbare takt som den framrusande globaliseringsprocessen ett väldigt tryck att fokusera till 110 procent på "business". I ett sådant läge finns det inte så värst mycket tid eller incitament att grubbla över vad allt detta kan innebära för samhällets utveckling i stort.

Marknadens lysande framtid

Det tycks i alla fall vara glest med företagsledare som någonsin ställt frågan: "Vad håller vi på att göra med den nordiska modellen, som har givit upphov till 'världshistoriens bästa och mest lyckade samhällen'?"

Möjligen ställer man inte frågan därför att svaret är så uppenbart och nedslående: Man håller på att riva ner denna samhällsmodell genom att försvaga eller rycka sönder dess grundpelare. Skatter, transfereringar, den offentliga sektorn, fullsysselsättning, inkomstutjämning m.m. — allt har baktalats, förkastats eller misstänkliggjorts.

Det är nog kännetecknande att samme företagsledare som förkunnade att "Egentligen är vi alla socialister" (se ovan) skryter med att han har bannlyst ordet "rättvisa" från sitt hem.

Inte att undra på att sådana tidens tecken som massarbetslöshet, försämrade samhällsservice, roffarmentalitet och ökande klassklyftor nu breder ut sig även inom Norden. Enligt den marknadsliberala tron handlar detta om en nödvändig anpassning till globaliseringens obönhörliga villkor — annars skulle man inte kunna vara med och konkurrera i den globala marknaden. Lilla Norden har inget annat val än att spela enligt samma regler som de stora pojkarna, heter det.

Man tröstar med löftet att välfärdsstatens nedmontering gäller bara under en övergång till en lysande framtid med ännu större välfärd, den som kommer att uppstå om man bara underkastar sig marknadens "osynliga hand". Att det säkert blir så bevisar man genom att peka på de framgångar som annorstädes har uppnåtts, som till exempel ökande inkomster i Malaysia, minskad arbetslöshet i England, nya företag i Polen m.m.

Det låter ju imponerande när sådana exempel lyfts fram av Financial Times, The Economist, Svenska Dagbladet och dylika marknadsliberala organ. Tyvärr bygger den sortens glada nyheter på en egendomlig bokföring som räknar upp alla krediter men glömmer bort debetsidan. Man hänvisar till exempel till den stora mängden jobb som skapas i USA, men låter bli att notera att de flesta av dessa jobb är lågavlönade och i själva verket bidrar till en vidare utvidgning av det landets förfärliga klassklyftor. Eller gläds man åt företag X:s nya fabrik i Skottland men säger ingenting om samma företags motsvarande nedläggningar i Frankrike. O.s.v., o.s.v.

En affärsverksamhet som körde med den sortens bokföring skulle nog snart gå omkull — en insikt som ligger till grund för en rapport som 1995 gavs ut av FN:s Forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD) med titeln, "States of Disarray: The Social Effects of Globalization" (ungefär "Staternas oordnade tillstånd: Globaliseringens sociala konsekvenser"). Rapporten påpekar att, trots vissa begränsade framsteg, har globaliseringens viktigaste följder hittills varit:

- ökande orättvisor och osäkerhet för hundramiljontals människor
- försvagning av nationella och lokala institutioner
- erodering av den sociala sammanhållningen.

Enligt rapportens huvudförfattare, Peter Utting: "Det finns en dogmatism bakom den här utvecklingen, en blind tro bland marknadsliberaler att den minimalistiska staten är en förutsättning för tillväxt och effektivitet."

Men frukterna av denna ljuva nya tillväxt hamnar huvudsakligen hos en allt mäktigare global elit, hävdar Peter Utting, medan den större majoritetens livsvillkor ständigt försämras: "Det har skett en dramatisk förändring i människors liv och sociala sammanhang. Hundratals miljoner människor saknar hopp, ser ingen mening med livet, är uteslutna.... Med en jättelik, världsomfattande underklass som står utanför samhället och med politiska institutioner som hotas är vi illa ute."

Det förkättrade alternativet

Det har ju funnits minst ett människovärdigt alternativ till den dystra marknadsliberala verklighet som Peter Utting målar upp — den nordiska modellen. Men som tidigare noterat håller den på att nedmonteras. Dels har den utsatts för en fruktansvärd svartmålningskampanj, såväl nationellt som internationellt, där näringslivet med sina lydiga medier har gått i spetsen.

Denna kampanj har gynnats av en splittring inom arbetarrörelsen, inklusive det socialdemokratiska partiet, vars ledare i stor utsträckning har anammat den marknadsliberala läran och håller på att successivt överge välfärdsstatens grundprinciper.

I ett marknadsliberalt perspektiv är denna utveckling bara positiv, förstås. Detta var budskapet november 1994 i *The Economists* "Överblick över de nordiska länderna" som skrockade: "Det är svårt för en utomstående att inte uppleva en viss *Schadenfreude* när man betraktar Sverige". Denna glädje förstärktes med underrubriker som "En fallstudie i kollaps.... I kölvattnet av Sveriges likvaka.... Från vaggan till grav.... Den överdrivna snällhetens söndrande effekter.... Varför skall man arbeta?"

Så brukar det låta när marknadsliberaler diskuterar den nordiska modellen, och detta gäller även betydande delar av nordiskt näringsliv. I ett ganska typiskt utspel har L.M. Ericssons VD Lars Ramqvist kritiserat dagens välfärdsstat i detta ordalag: "Den som har lärt sig vara en kravmaskin och leva på bidrag måste nu lära sig att industrin har rätt att existera."

Det låter nästan som satir. Bortsett från det faktum att det inte finns någon mer krävande kravmaskin än just industrin, vem är det som skulle ha förnekat dess "rätt att existera"? Direktörens utfall återspeglar dock ett allt för vanlig ställning inom näringslivet, i alla fall när det gäller den offentliga debatten. Sällan från det hållet får man höra ett ord om den nordiska modellens enorma framsteg beträffande folkhälsa, levnadsstandard, utbildning och, inte minst, affärer. Det tål att nämnas i detta sammanhang att både Ericssons och Ramqvists framgångsrika banor är sammanflätade med välfärdsstaten och dess starka offentliga sektor. Det finns gott om liknande exempel.

Faktum är att ingen annan samhällsordning har lyckats bättre än den nordiska modellen med att skapa bra förutsättningar för den *allmänna* välfärden. Marknadsliberalismen, däremot, har främst lyckats med att överföra allt större delar

av jordens resurser till en alltmer inskränkt elit, i synnerhet den som hör till de allt mäktigare multinationella bolagen. Om man skall tro Peter Utting och andra analytiker, kommer det inte att framöver bli bättre ställt — tvärtom.

Oförenliga människosyner

I grund och botten är det en fråga om två oförenliga samhällssystem. Den nordiska modellens ledstjärna är jämlikhetstänkande, som förespråkar den jämlikaste möjliga fördelningen av ekonomiska resurser. Detta erfordrar i sin tur ett relativt högt skattetryck, omfattande transfereringar, en välutvecklad offentlig sektor samt en prioritering av full sysselsättning framför andra ekonomiska mål.

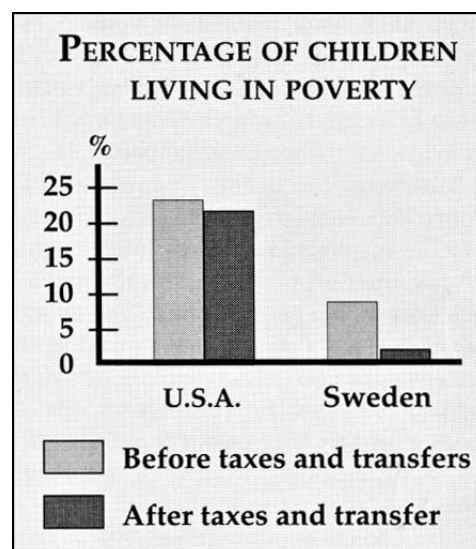
I marknadsliberalismens värld däremot utgör klassklyftor ett hälsotecken på den nyttiga konkurrensen som bl.a. "motiverar" de fattiga att förbättra både sig själva och samhället genom att bli flitigare, intelligentare o.s.v. Skatter och den offentliga sektorn är i bästa fall nödvändiga onda ting som måste begränsas till ett absolut minimum. Transfereringar betraktas som nästan alltid skadliga — i värsta fall som en oförtjänt belöning till de lata och odugliga på de arbetssamma och skickligas bekostnad. Den ekonomiska politikens allra högsta prioritet är att hålla inflationen nere — låt det kosta vad det vill i arbetslöshet, fattigdom m.m. De arbetslösa är antingen stackars förlorare i livets hårda spel eller odågor som får skylla sig själva.

Det handlar alltså om två motstridande människosyner: Den ena premierar solidaritet och samarbete, medan den andra ligger vikten på egenintresse och konkurrens. Den nordiska modellen fungerar enligt sin egen logik, som innebär att det inte går att "anpassa" den till marknadsliberalismens grymma värld. De flesta försök att göra det kommer att orsaka en försämring av den allmänna välfärden, och på detta har det sorgligt nog samlats gott om bevis under de senaste åren. I Sveriges fall började det gå riktigt illa först då landets ekonomi stoppades i en marknadsliberal tvångströja. (För en välskriven skildring av den resulterande katastrofen se *Att Leda Sverige in i Kris* av Carl Hamilton och Dag Rolander, Norstedts Förlag, 1993.)

Att minimera barnfattigdom med skatter och transfereringar

Den nordiska modellens välgörande kraft syns tydligt i detta diagram som visar att, utan skatterna och transfereringarna, hade det funnits kring fem gånger fler fattiga barn i Sverige. I marknadsliberalismens USA var det knappt någon förbättring alls för den mycket större andelen fattiga barn.

Källa: UNICEF, "The Progress of Nations", 1993

Växande misstänksamhet

Vid det här läget är frågan om det går att rädda den nordiska modellen. Just nu är marknadsliberalismens hegemoni global i omfattning, och välfärdsstaten har på många håll redan dödförklarats. Även om man anar att det är någonting på tok, kan det vara vanskligt att trotsa den konventionella visdomen som dagligen hamras in av marknadsliberalernas väldiga propaganda-apparat, inklusive stora delar av världens medier och ekonomkår.

Men ingen hegemoni varar för evigt, och det kan redan skönjas vissa tecken på en växande misstänksamhet mot marknadsliberalernas strålande visioner. Man har lovat mycket, men hittills lyckats bäst med att befästa massarbetslösheten och försämra den allmänna välfärden. Om det skulle fortsätta på det viset kan man förvänta sig upprepade exempel på de oroligheter som i höstas drabbade Frankrike. Det är en utveckling som ter sig nästan given, då marknadsliberalism har visat en tydlig benägenhet att gynna de lyckligt lottade på de svagares bekostnad.

I ett sådant läge kommer den nordiska modellen förmodligen att bli ännu mer lockande än någonsin. Dess förträfflighet har ju aldrig motbevisats — bara fördunklats i ett töcken av lögn, missuppfattningar och ideologiska dumheter. Mest angeläget just nu, i väntan på marknadsliberalisms eventuella nedgång, är att återställa den nordiska modellen i Norden — inte minst för att åter förse världen med ett levande exempel på ett mänskligt alternativ till den sociala misär som överallt i den heliga marknadens namn breder ut sig.

I detta arbete har de nordiska näringsidkarna en viktig roll att spela. Mycket tyder på att de flesta gärna skulle fortsätta leva i, samt lämna över till sina barn, ett Norden som ser ut ungefär som i dag — eller kanske som det gjorde under 1970-talet. Men det tycks råda en övertro på anpassningens möjligheter och det tyckes alltid vara den nordiska modellen som måste anpassas till marknaden, inte tvärtom. Ofta hör man till exempel att välfärdsstaten i princip är bra, men att det är för mycket transfereringar och sådant. Detta är ungefär som att säga att det är bra med utbildning, bara man slipper lägga ner tid och möda på studier.

Det finns ingen gratis lunch, som marknadsliberaler gillar att upprepa. Om man vill leva i ett hyggligt samhälle måste man satsa på det.

Näringslivets ansvar

Tack vare en rad sammanfallande faktorer har näringslivet under senare år fått en mycket stark ställning i Sverige, och dess företrädare har blivit vana vid att kräva olika slags ansvar av såväl regeringar som medborgare. Men nu är det nog dags att kräva av näringslivet att det tar *sitt* ansvar genom att vara med och reparera den skada som under senare decennier tillfogats den nordiska modellen. Det innebär bland annat att:

- Offentligt ta avstånd från en blind tro på marknadsliberalism och erkänna dess brister, i synnerhet sådana som drabbar de mindre bemedlade.
- Sluta svartmåla den nordiska modellen och tala näringslivets globala propaganda-apparat till rätta.

- Ställa upp på såväl den inhemska som den internationella planen och propagera för den nordiska modellen. Man kunde till exempel förkunna inför World Business Council och dylikt att "Egentligen är vi alla socialister" och förklara varför.
- Upprätta något slags "affärsråd för den nordiska modellens främjande" som i första hand skulle verka konsekvent för att skapa utrymme för välfärdsstaten i den globala ekonomin.
- I ord och handling blåsa liv i den nordiska modellens grundprinciper genom att föregå med gott exempel när det gäller den egna ersättningsnivån, sansade inlägg i den offentliga debatten m.m.

I nuläget kan det te sig fullkomligt befängt att komma dragandes med förslag som dessa. Det ideologiska trycket från näringslivets propaganda-maskineri är ju stenhårt. Som en direktör vid en av Nordens främsta banker en gång diskret berättade: "Det finns många affärsmän som inte alls håller med de ständiga angreppen mot välfärdsstaten, men de törs inte säga ifrån. Det kan ha mycket negativa sociala och ekonomiska följder." Så mycket för den "frihet" som ideligen åberopas av marknadsliberalismens anhängare.

Trots detta, om man antar att företagare menar allvar när de uttrycker sitt samtycke till den nordiska modellens grundsyn samt att de är intellektuellt hederliga medmänniskor, så måste de snart eller senare inse hur väsentligt det är att förena deras handlingar med deras uttalade värderingar.

Annars, när klassklyftorna har utvidgats i så måtto att till och med Norden har fått en permanent underklass, när facken har underkuvats och arbetet har anordnats så att det kan utföras av datorer och/eller utbytbara "männliga produktionsenheter" i Helsinki eller Hong Kong, och när hemlandet har ersatts av ett bärbart huvudkontor som kan flyttas till stundens mest vinstgivande fläck på jorden — vad för slags samhälle blir då kvar för Nordens barn och barnbarn att ärva?

* * *

Efter censuren...

Följande text på engelska var tänkt som ett tillägg till en utvidgad artikel för publicering såväl i Sverige som utomlands. Av olika skäl blev den inte av, men utkastet kan möjligen vara av intresse.

Toward the end of 1996, one of Norway's most prominent corporate leaders explained to a clearly sceptical *New York Times* reporter that, "We have a very social democratic society, and we don't know another system. It may be costly," acknowledged Stein Erik Hagen, CEO of the Hakan Group, "but there is social peace. There are no poor people in Norway, and I don't want to see any. There are no strikes, and no demands for high salary increases. I want to adjust the system, but only to preserve it."

The same attitude was expressed a few months later by Karl Glad, head of Norway's main employers' association (NHO, *Næringslivets Hovedorganisasjon*). He noted, however, that NHO's counterpart in Sweden (SAF, *Svenska Arbetsgivareföreningen*) "seems to be on a completely different course than ours in Norway today, and in Sweden in the past. To me, it appears to be a more 'Thatcherite' policy than any other country in Europe."

It has not always been thus. Until some twenty years ago, it was still possible to hear leading Swedish businessmen endorse the same principles as those recently enunciated by their Norwegian colleagues Hagen and Glad. Not any more.

Alone among the Nordic countries, Sweden has for the past two decades been subjected to an aggressive propaganda campaign financed by its business community. It has been co-ordinated primarily by SAF and implemented through a network of well-funded publications, think tanks and other institutions whose personnel have been selected for their loyalty to global neo-liberalism and their hostility to the Nordic model.*

The essence of this neo-liberal project is a concentrated effort to weaken public support for the Nordic model. The direct attack consists of endlessly repeated claims — which have yet to be substantiated — that such essential features of the model as “confiscatory” taxes, transfer payments and minimal class distinctions are directly harmful to the economy. As for the Nordic countries’ impressive achievements in the realm of human welfare, they are simply ignored or labelled as failures. The extraordinary advances in general welfare are dismissed as expressions of a debilitating “cradle-to-grave security” for presumptive weaklings.

In combination with developments taking place at the global level, the Swedish campaign has succeeded to such an extent that a succession of governments during the past decade has implemented a series of neo-liberal policies that have produced the worst economic crisis in Sweden’s modern history — which has promptly and with considerable success been blamed on the general welfare state.** Of crucial significance to this remarkable process of distortion have been the generally neo-liberal spirit of the times and the symbiosis that has developed between Swedish neo-liberals and international media.

*The SAF campaign is described by political scientist Victor A. Pestoff in “Towards a New Swedish Model of Collective Bargaining and Politics” in *Organized Industrial Relations in Europe: What Future?* Crouch and Traxler, eds.; Avebury Press, 1995

**For a brief account in English of this weird development, see “Blame It on the Welfare State” in the Autumn 1994 edition of *The Swedish Example* newsletter. For a lengthier account in Swedish, see *Att Leda Sverige in i Krisen*, by Dag Rolander and Carl Hamilton; Norstedts Förlag, 1993.

The price of freedom

As always in such matters, it is important to maintain discipline within the ranks, a task which has been facilitated by the structure of the Swedish economy. Although it is the largest in the Nordic region, Sweden is a country of less than nine million souls and its economy is dominated by a relatively small number of multi-nationals. It is the interests of those large corporations which SAF mainly represents, and their reach into the rest of the business community is long. The consequences for free speech and democracy have often been less than healthy.

A director of one of Sweden’s largest commercial banks has confided that, “There are many businessmen who do not at all agree with SAF’s constant attacks against the general welfare state, but they don’t dare stick out their necks. It can have extremely negative social and economic consequences.”

Some of those consequences have been experienced by the few bold executives who tried to defy the party line on the national investment funds established some fifteen years ago. The funds came into being through the Swedish democratic process, which is widely regarded as exemplary, and have been cited approvingly by international analysts as useful instruments of economic policy.

But powerful segments of the business community decided as a matter of *their* policy that the funds constituted a communist threat, and were not to be tolerated. One executive who agreed to serve on the board of an investment fund was forced to withdraw after being threatened with the cancellation of orders essential to her firm's survival. "I used to think that this was a free country, where you were allowed to act according to your convictions," she wept. "But now I know differently. I never thought that something like this could happen in Sweden."

Hers was not an isolated experience. Another executive who had the temerity to actually serve as director of an investment fund has since been frozen out of the leadership ranks and he has no doubt of the reason why: "It was stated more-or-less openly that anyone who served as a fund director would never get another chance in Swedish business."

The same tendency can be discerned in other contexts. Certain ideas and discussions are seldom permitted to clutter the most influential forums of public debate. This article provides one example: It was originally commissioned by a fairly large Swedish monthly, approved by the editor in very positive terms — and then cancelled because the publisher feared the wrath of SAF. The only unusual aspect was that the reason for the cancellation was stated openly — apparently on the assumption that such blatant censorship was perfectly understandable and acceptable.

There are numerous other indications that the ideological pressure from and within the business community has created an atmosphere of anxious self-censorship throughout Swedish society. It is a clear reminder of the dangers of concentrated power in any form. It is also a valuable lesson in democracy, given the frequently stated linkage between free enterprise and democratic freedoms. On the evidence, it would appear that there is no Big Brother more inimical to free and open debate than unfettered Big Business. The methods may be more subtle and refined than those of Orwell's fictional monster, but the consequences are much the same.

Oily argument

It is not entirely clear why Sweden seems to have been more deeply affected by this syndrome than have its Nordic neighbours. But it almost certainly has something to do with the comparative dominance of the large multi-national corporations that control SAF. Another possible explanation is that the labour movement and the Social Democratic Party have historically enjoyed a much stronger position in Sweden than elsewhere, which has contributed to ideological polarization.

Whatever their origins, the disturbing trends that have emerged in Sweden are not yet evident to the same degree in the other Nordic countries. Norway offers perhaps the best point of comparison, given that its version of the Nordic model is nearest that of Sweden's.

Confronted with the example of Norway, Swedish neo-liberals invariably reply: "It's the oil". Norway's large oil revenues are said to produce a budget surplus which makes it possible to finance the excesses of general welfare. But it is not a terribly convincing argument, for a couple of reasons.

The oil industry's portion of the Norwegian economy is essentially the same now as it was during the country's deep economic crisis of the 1980s; and it is a well-established pattern that oil money tends to create distortions in labour and financial markets which lead to inflationary pressure and related problems.

In fact, Norway appears to be the only nation that has managed to avoid the economic distortions usually associated with great oil wealth. That it has done so can be explained by its adherence to the Nordic model, with its close co-operation between business and labour and its restraints on income disparities. Norway's top business executives, for example, content themselves with incomes that are roughly one-fourth their Swedish counterparts', and there is nothing to suggest that either they or the Norwegian economy have suffered any hardship as a result.

The Norwegian example serves to underline the appallingly inadequate economic reasoning employed by SAF and other enemies of the Nordic model. Their programme is based on an inflexible dogma that allows no room for non-conforming facts and ideas. Hardly surprising, then, that their policies have severely damaged the Swedish economy, while at the same time sowing discord in society and reversing many of the country's advances in human welfare.

Economic racism

One might well ask how it is possible for Sweden's neo-liberals to persist with their destructive behaviour in the face of their own failures and the Nordic model's obvious superiority. Part of the answer is, of course, that they control large amounts of money which they use to create a suitable climate of opinion, not least via the mainstream press.

In addition, they represent an economic dogma which in recent decades has come to dominate the entire planet. The conventional wisdom of the age is neo-liberal, and organs such as the *New York Times*, *The Economist*, etc. systematically reinforce a negative image of the Nordic model.

It is an image that is clearly intended to yield political results. But it also produces negative economic consequences which have been observed at close hand by Keld Holm, a Danish market analyst with long experience of London's financial district. "In the financial world, there exists a set of attitudes and prejudices toward the Nordic countries which constitute a sort of economic racism," he notes. "People in my profession look at a country like Sweden and see a huge public sector and high taxation rates. They don't understand how such an economy can work, even though it performed very well until quite recently."

Since attitudes and prejudices are the stuff that credit decisions are made of, the results are often low credit ratings and high interest rates, as well as difficulties in attracting investment capital. Those difficulties are compounded by the incessant ideological attack on the Nordic model, which is directed as much to a sympathetic international audience as to the folks at home.

It is a bad business. The exact cost of all that self-inflicted disrepute is difficult to calculate, but it is undoubtedly a tidy sum. "Even if it is only a matter of a few points," observes Keld Holm, "it can add up to billions of dollars over the course of a few years. What's more, the negative publicity hurts the entire region, because Sweden is the largest and internationally most prominent of the Nordic countries. There is a tendency to paint them all with the same brush."

That probably helps to explain why an executive at Denmark's largest commercial bank recently took the unusual step of publicly rebuking the Swedish business community, following one of its habitual threats to abandon the country if the government did not do as it was told.

"If the Swedes keep complaining all the time and say they want to leave Sweden," noted Mads Jacobsen of Den Danske Bank, "many foreigners will reason: 'So that's the way it is. Why should we invest our pension funds in that country?'"

SAF and other enemies of the Nordic model have yet to provide a credible response to such questions. The standard procedure is to simply ignore them and resume the attack with fresh enthusiasm.

July 1997